

ІВАНСЬКИЙ А. Й.,

д.ю.н., професор,
заслужений юрист України,
професор кафедри державно-правових
дисциплін
(Міжнародний гуманітарний
університет)

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.1.2.2>

**ЧИННІСТЬ ТА ДІЯ АКТИВ «М'ЯКОГО ПРАВА»
(У ПОРІВНЯННІ З АКТАМИ «ТВЕРДОГО ПРАВА»)**

Стаття присвячена дослідженню феномену актив м'якого права, як сучасному правовому явищу. Дослідження правової природи м'якого права, його ступеню обов'язковості та меж дії привертає все більше уваги науковців, як українських дослідників, так і вчених з різних країн. В статті зроблена спроба дослідження поняття «м'якого права», його розмежування з «твердим правом» та політичними обіцянками й намірами політичних лідерів та керівників держав. Окремо увагу приділено висвітленню питань чинності та дії актив «м'якого права».

Розглянуто структуру види, принципи складання, чинності та дії в часі та просторі актив твердого права. Висвітлена судова практика судів вищих інстанцій стосовно згаданих аспектів правових актив. Зауважено, що зворотню силу акти твердого права мають лише стосовно фізичної особи – суб'єкта правовідносин лише у випадках пом'якшення або скасування юридичної відповідальності.

Шляхом вивчення різноманітних думок як вітчизняних, так і іноземних дослідників з'ясовано, що акти м'якого права мають власні особливості за своїми правовими наслідками, а також за аспектами їх дії та чинності, що суттєво відрізняє їх від актив твердого права. Акти м'якого права, на відмінність від актив твердого права: набувають обов'язковості для сторін лише за їх бажанням; представлені не зобов'язуючими угодами та домовленостями сторін або статутом об'єднання; сторони відносин можуть у будь-який момент відмовитися від виконання правил; набувають чинності для сторони з моменту самозобов'язання особи відносин м'якого права; не вказують на негативні наслідки у випадку односторонньої відмови сторони від виконання правил, які встановлюються актом; не можуть бути використані судами для вирішення спорів; норми, які містять в них, не забезпечені примусовою силою права та інше.

Виявлені базові критерії розмежування діянь, які підпадають під регулювання м'якого права та твердого права: це вольові та інтелектуальні моменти. Якщо особа свідомо бажає бути зобов'язаною у відносинах з іншими суб'єктами, то вона розповсюджує на себе дію актив твердого права, підписуючи відповідну угоду, та навпаки.

Зазначено, що акти м'якого права знаходять своє застосування не лише у міжнародних відносинах, але й при регулюванні внутрішньодержавних відносин.

Ключові слова: м'яке право, тверде право, дія нормативних актив, чинність нормативних актив, міжнародне законодавство.

Ivanskyi A. J. Force and effects of legal acts „soft law“ (in comparison with the acts „hard law“)

The article is sanctified to research of the phenomenon of acts of soft law, as to the modern legal phenomenon. Research of legal nature of «soft law», his level of obligatoriness and limits of action attracts all more attention of scientists, both Ukrainian researchers and scientists from different countries. In the article the done attempt of research of concept "soft law", his differentiation of by a "hard law" and political promises and intentions and political promises and intentions of political leaders and heads of states. Separately paid attention to illumination of questions of force and effects of acts "soft law".

The structure of species, principle of assembly, validity and actions in time and spacious acts of hard law is considered. The judicial practice of courts of higher instances in relation to the aspects of legal acts is highlighted. It is noted that the reverse effects of acts of hard law only have to an individual – a legal entity only in cases of mitigation or abolition of legal responsibility.

By studying various thoughts of both domestic and foreign researchers, it has been found that the acts of soft law have their own peculiarities in its legal consequences, as well as on aspects of their actions and validity, which significantly distinguish them from acts of hard law. Acts of soft law, for the difference from acts of hard law: acquire obligations for parties only by their wish; represented by non-binding agreements and agreements of the parties or the charter of the association; the parties to the relationship may at any time to abandon the implementation of the rules; acquiring into force for the party since the self-commission of the person of the relationship of soft law; do not indicate the negative consequences in the case of one-sided failure of the parties to the implementation of the rules established by the ACT; cannot be used by of civil process to resolve disputes; Norms containing in them are not provided with forced power of law and other.

The basic criteria of demarcation of acts that fall under the regulation of soft law and solid law are revealed: this volitional and intellectual moments. If a person deliberately wishes to be obliged in relations with other subjects, it extends the action of acts of hard law, signing the relevant agreement, and vice versa.

It is noted that the act of soft law finds its application not only in international relations, but also in the regulation of domestic relations.

Keywords: *soft law, hard law, force of normative acts, legal of normative acts, international legislation.*

Намагання дослідників у галузі права знайти та визначити оптимальну модель правового регулювання як в міжнародних, та і в внутрішньодержавних відносинах, апіорі приводять їх до необхідності дослідження чинників впливу правового характеру на відповідні суспільні відносини. Такі намагання вдосконалення нормативного регулювання відповідного спектру суспільних відносин були відомі ще за часів стародавнього Риму. Це яскраво демонструє наявність таких нормативних технік нормотворення як фікції та презумпції, та інші засоби нормотворчості, відомі, як «аномальне в праві». Генезис розвитку суспільних відносин на сучасному етапі призвів сучасних вчених у галузі права до необхідності визначення правового змісту та правової природи «м'якого права», правової сили та меж дії правових актів, розмежування актів «м'якого» та «твердого» права та галузі їх застосування та інше.

Стан дослідження. Проблематика м'якого права поступово привертає увагу все більшої кількості вчених, таких як: Р. Л. Андорно, Р. Р. Бекстер, П. Вейл, М. Каплан, М. Дж. Требллок, Х. Х. Хілгенберг, К. Чінкін, Г. Г. Шаффер, М. Н. Шоу та інші. Вчені-правознавці з терен СНД, також приймають участь у дослідженнях, наприклад: Б. М. Ашавський, Г. М. Вельямінов, Г. М. Даниленко, О. В. Задорожний, Р. А. Колодкін, И. И. Лукашук,

В. В. Мицик, В. І. Муравйов, Т. М. Нешатаєва, М. С. Попов, Ю. С. Ромашов, К. В. Смірнова, А. Н. Талалаєв. Але, не зважаючи на певну єдність думок дослідників відносно певних категорій, залишається дуже велике коло не досліджених сторін явища м'якого права та актів м'якого права, що апріорі обумовлює необхідність подальших наукових пошуків у цьому напрямку.

Метою дослідження є теоретичний розгляд явища «м'якого права», розмежування його з «твердим правом», вивчення чинності та дії актів «м'якого права» та інше.

Виклад основного матеріалу. Єдиного підходу, як зазначає Макаренко О.Ю., до розуміння терміну «акти «м'якого права» дотепер немає ні в доктрині міжнародного права, ні в теорії держави і права. Можна виділити такі основні підходи до розуміння цього явища. Так, Р.Р. Бекстер до норм «м'якого права» відносить: 1) *pactum de contrahendo*, тобто положення міжнародних договорів, які потребують уточнення в наступних угодах; 2) «несамовиконувани» положення міжнародного договору, які потребують наступного погодження для наділення їх силою; 3) програмні положення договорів – не створюють правових обов'язків, які підлягають обов'язковому виконанню; 4) декларації, заключні акти, резолюції та інші форми вираження згоди, котрі певною мірою можуть впливати на поведінку держав та індивідів, навіть при тому, що їх норми не є формально обов'язковими. Хартмут Хіллгенберг стверджує, що норми «м'якого права» мають власне юридичну природу, а не моральну чи політичну, і тому є загальнообов'язковими. До актів «м'якого права» він відносить: 1) міжнародні угоди, які були укладені не як договори, і таким чином, не регулюються Віденською конвенцією про міжнародні договори, але відіграють значну роль у міжнародних відносинах; 2) резолюції міжнародних організацій. [1]

Германська дослідниця Аніка Лінтц, зазначає, що м'яке право має велике значення в галузі міжнародного права, оскільки робить за можливе укладення угод, не зважаючи на наявність різних підходів та точок зору сторін на одні та ті самі явища. Вона зазначає, що навіть тоді, коли держави в конкретній ситуації не готові зв'язати себе правовими зобов'язаннями, вони, по меншій мірі, можуть досягти певного консенсусу. Коли практикою встановлено, що не зобов'язуючі домовленості все ж таки сторонами розглядаються як обов'язкові та сторони їх дотримуються, можна казати, про виникнення звичаю міжнародного права. Цьому апріорі сприяє м'яке право, в частині самозобов'язання приймаючих участь держав, та не є повністю бездієвим. [2]

Схожа позиція висловлена фахівцями Європейського центру конституційного права та прав людини (Берлін), які вважають, що термін м'яке право використовується в угодах, принципах та деклараціях, які не мають правового зобов'язання. Інструмент м'якого права насамперед застосовується у галузі міжнародного права, Резолюція Генеральної асамблеї ООН є прикладом м'якого права. Тверде право переважно визначається, як правові зобов'язання, які зобов'язують сторони, внаслідок чого ці зобов'язання можуть бути захищені та мають правову силу в суді. [3]

Привертає на себе увагу наукова стаття американських дослідників Guzman, Andrew T. and Meyer, Timothy L, яка була опублікована в журналі «Міжнародного права» університету Чикаго (США) та присвячена дефініюванню м'якого права та вивчення можливості його застосування міжнародними судами. Науковці зі США розглядають м'яке право як другорядне правове явище, та виокремлюють його головну ознаку – *не зобов'язуючий сторони інструмент, який включає угоду стосовно правових правил поведінки держав-учасниць*. Автори статті розглядають м'яке право як квазі-правові правила, які не несуть правових зобов'язань для держав. Авторі також піднімають проблему розрізнення політичних угод, обміну лідерів держав політичними обіцянками та м'яким правом. Дослідники резюмують, що зобов'язання, які випливають з м'якого права скоріше є продуктом домовленостей між державами чи роботи міжнародної організації, в той час, застосувати в міжнародних судах можливо лише акти твердого права. [4]

Деякі іноземні вчені визначають м'яке право, як інструмент не суворих зобов'язань, який є досяжним для широкого кола користувачів та може бути засобом компромісу, не

обмежуючи сферу його застосування лише міжнародним правом, а вказуючи на необмежене коло осіб його застосування [5]

Є дуже цікавими висновки іноземних вчених про інтелектуальну та волюву складові діяння сторін у відмежуванні м'якого права від твердого. При визначенні різниць щодо розмежування м'якого та твердого права вирішальне значення має момент виникнення зобов'язання. За поглядами дослідників, якщо держави, які домовляються, бажають бути зв'язані зобов'язаннями, – виникає зобов'язуюча норма поведінки для сторін. Та навпаки, якщо не створюється ніякого правового обов'язку, мова йде про м'яке право. *Воля виходить з обраної форми правового інструментарію. Зазначення документу «Договором» означає наявність намагання бути зв'язаними зобов'язаннями, а вибір позадоговірної форми домовленості свідчить про протилежне.* [6]

Більшість дослідників вважають, до актів «правового м'якого права» варто віднести міжнародні договори, які включають в себе лише слабкі зобов'язання, а до актів «неправового м'якого права» – резолюції та кодекси поведінки, складені та прийняті міжнародними та регіональними організаціями, які не мають обов'язкової сили та виконуються добровільно, і навіть заяви приватних осіб, які спрямовані на формування міжнародних принципів. Натомість В. В. Мицик акти «м'якого права» розглядає як сукупність неправових, рекомендаційних норм, які виконують функцію «передправа», тобто розробляють та пропонують нові положення, які в подальшому можуть мати відображення у правових нормах, зокрема міжнародних договорах. Приблизно такої ж позиції притримується Малкольм Н. Шоу, який вважає, що «м'яке право» не є правом, а являє собою необов'язкові документи та угоди рекомендаційного характеру, кодекси правил поведінки або стандартів тощо. Деякі вчені, для прикладу Ю. М. Колосов, В. І. Кузнецов висловлюють точку зору про те, що норми актів «м'якого права» дійсно мають рекомендаційний характер і не містять юридичних зобов'язань, проте певною юридичною силою, а тим паче політичною і моральною, вони володіють у відповідності із Статутом ООН. Така точка зору видається досить неоднозначною, адже не можна говорити про певну юридичну силу, норма або має юридичну силу, або її не має. Узагальнюючи наведені вище позиції, можна дати таке визначення даному поняттю: це інституційні, рекомендаційні норми, які містяться у відповідних джерелах – в документах міжнародних міждержавних організацій. Такі норми виконують надзвичайно важливу допоміжну роль у становленні або визначенні *opinio juris* – правової думки – звичаєвих, та підготовці і розробці договірних, міжнародно-правових норм. Вони мають юридичну силу, є правовими, незважаючи на свій рекомендаційний, необов'язковий характер. [7]

Зважаючи на те, що сфера дії м'якого права не може бути обмежена лише сферою застосування міжнародного права, а може застосовуватись й у внутрішньодержавному регулюванні відносин між суб'єктами, вважається за необхідне розглянути правові настанови щодо загального порядку визначення чинності та дії правових актів. Крім того, освітлення нормативних засад чинності та дій актів твердого права дозволить визначити особливості та відмінності чинності та дії актів м'якого права.

Зазвичай, під дією нормативно-правових актів розуміють фактичний вплив нормативно-правових актів на суспільні відносини. Кожен нормативно-правовий акт призначений для врегулювання певних суспільних відносин, тому встановлення меж його дії є необхідною умовою забезпечення правомірності використання і застосування приписів, які складають зміст цього акту.

В теорії права, дія нормативно-правових актів (як актів правотворчого органу держави) виражає динаміку, рух і є процесом поширення встановлених правил поведінки на ті сфери, відносини, на які держава вважала і вважає за потрібне впливати. І цей вплив є реальним, тобто таким, що сприяє перенесенню відповідної моделі поведінки, закріпленої в юридичній нормі, на поведінку конкретного суб'єкта в конкретній ситуації.

На встановлення меж та сфер дії нормативно-правових актів впливає те, що нормативно-правові акти є не тільки джерелом права, а й одним із засобів правового регулювання.

Дія нормативно-правового акту обмежена трьома параметрами: а) дією у часі, тобто терміном дії, або часом, протягом якого нормативно-правовий акт має юридичну силу; б) простором, на який розповсюджується дія нормативно-правового акту; в) колом осіб, які підпадають під дію нормативно-правового акту, тобто, тих у яких на підставі нормативно-правового акту виникають конкретні юридичні права та обов'язки. Безумовно, що всі названі вище елементи тісно пов'язані один з одним і відсутність будь-якого з них унеможливила б застосування нормативно-правового акту.

Порядок дії нормативно-правових актів на території України закріплений, зокрема, в Конституції України (ст.ст. 57, 58, 94, 102, 117); Указі Президента України № 503/97 від 10.06.97 р. "Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності" із змінами, внесеними згідно з Указом Президента України №1327/від 04.12.97 р.; Указі Президента України № 493/92 від 03.10.92 р. "Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади" із змінами, внесеними згідно з Указом Президента України № 493/98 від 21.05.98 р.; Положенні про державну реєстрацію нормативних актів міністерств, інших органів державної виконавчої влади, органів господарського управління та контролю, що зачіпають права, свободи й законні інтереси громадян або мають міжвідомчий характер, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 22.12.92 р. № 731 із змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України від 15.06.94 р. № 420/94-п.

Дія нормативно-правового акту у часі обмежена моментом набрання ним юридичної сили та моментом втрати останньої. При характеристиці дії нормативно-правового акту в часі, зокрема, закону слід розрізняти такі моменти: а) набуття юридичної сили; б) введення в дію; в) припинення дії; г) зворотну силу дії.

Типовим або загальноновизнаним є правило, що нормативно-правовий акт не має зворотної сили, тобто він не поширюється на відносини, що виникли до набуття ним чинності. Відступ від цього правила розглядається як виняток, котрий повинен знаходити своє відбиття як в конституції, та і в конкретному нормативно-правовому акті у вигляді спеціального застереження. Цілком слушно можливо припустити, що таке правило повинно розповсюджуватись на акти м'якого права.

За всіх умов закон вступає в дію не раніше дати опублікування. Відповідно до Конституції України 1996 року закони, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення в порядку, встановленому законом, є не чинними (ст. 57).

Дія нормативно-правових актів у часі є:

пряма, тобто він поширюється на всі факти, які виникли після набрання ним чинності, та на факти, які виникли до набрання ним чинності, але продовжують існувати, проте тільки з моменту набрання ним чинності;

зворотна дія, яка має місце тоді, коли нормативно-правовий акт поширюється на факти, які виникли до набрання ним чинності, але вже з моменту їхнього виникнення, тобто відбувається перегляд попередніх рішень з цих фактів вже за новим нормативно-правовим актом;

переживаюча дія, яка має місце у випадку, коли нормативно-правовий акт поширює свою дію тільки на нові факти, а на факти, які виникли раніше і продовжують існувати, діє попередній нормативно-правовий акт.

Темпоральна чинність нормативно-правових актів, тобто їхня дія у часі, звичайно, встановлюється законодавством відповідної держави або іншого міжнародного емітента нормативного акту м'якого права.

Прямую дію мають всі нормативно-правові акти, зворотну та переживаючи, – тільки у випадках, спеціально передбачених законом.

Нормативно-правові акти втрачають чинність в силу:

- а) закінчення терміну, на який видавався акт;
- б) відміни даного нормативно-правового акту іншим;
- в) зміни обставин, для врегулювання яких був призначений нормативно-правовий акт.

Нормативні акти, які видаються міністерствами, іншими органами виконавчої влади, органами господарського управління та контролю і які зачіпають права, свободи й законні інтереси громадян або мають міжвідомчий характер, з 01.01.93 р. підлягають державній реєстрації в Міністерстві юстиції України, управліннях юстиції на місцях з обов'язковим складанням ними відповідних державних реєстрів і набувають чинності через 10 днів після їх реєстрації, якщо в них не встановлено пізнішого строку набрання чинності;

Закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують кримінальну відповідальність особи;

Позицію щодо незворотності дії в часі законів та інших нормативно-правових актів неодноразово висловлював Конституційний Суд України. Так, згідно з висновками щодо тлумачення змісту ст. 58 Конституції України, викладеними у рішеннях Конституційного Суду України від 13 травня 1997 року № 1-зп, від 9 лютого 1999 року № 1-рп/99, від 5 квітня 2001 року № 3-рп/2001, від 13 березня 2012 року № 6-рп/2012, закони та інші нормативно-правові акти поширюють свою дію тільки на ті відносини, які виникли після набуття законами чи іншими нормативно-правовими актами чинності; дію нормативно-правового акта в часі треба розуміти так, що вона починається з моменту набрання цим актом чинності і припиняється із втратою ним чинності, тобто до події, факту застосовується той закон або інший нормативно-правовий акт, під час дії якого вони настали або мали місце; дія закону та іншого нормативно-правового акта не може поширюватися на правовідносини, які виникли і закінчилися до набрання чинності цим законом або іншим нормативно-правовим актом.

Єдиний виняток з даного правила, закріплений у ч. 1 ст. 58 Конституції України, складають випадки, коли закони та інші нормативно-правові акти пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Це положення процесуального закону узгоджується з підходами Європейського суду з прав людини, який вважає, що принцип унеможливлення зворотної дії закону в часі не застосовується, коли нове законодавство ставить особу в сприятливіший стан (*Scoppola v. Italy*, заява № 126/05, п. 102-111).

Як зазначено у рішенні у справі *N.K.M. v. Hungary* (заява № 66529/11, п. 51), оподаткування зі зворотною дією у часі може застосовуватися в основному для усунення технічних недоліків закону, зокрема, коли така міра врешті решт виправдовується міркуваннями публічного інтересу.

В одному із своїх рішень Конституційний Суд України визнав неконституційними положення пункту 2 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції», якими було встановлено контроль за витратами, здійсненими відповідними особами у період з 1 липня 2011 року до 31 грудня 2011 року, тобто за відносинами, які виникли до набрання чинності статтею 12 цього закону, що є порушенням конституційної вимоги щодо незворотності дії в часі законів та інших нормативно-правових актів. Суд вказав, що положення пункту 2 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону щодо надання у декларації за 2011 рік відомостей про здійснені у минулому витрати суперечить частині першій статті 58 Конституції України (Рішення Конституційного Суду України від 13 березня 2012 року № 6-рп/2012).

У рішенні від 3 жовтня 1997 року № 4-зп Конституційний Суд України також надав роз'яснення порядку набрання чинності Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами. Зокрема, зазначається, що конкретна сфера суспільних відносин не може бути водночас врегульована однопредметними нормативними правовими актами однакової сили, які за змістом суперечать один одному. Звичайною є практика, коли наступний у часі акт містить пряме застереження щодо повного або часткового скасування попереднього. Загальновизнаним є й те, що з прийняттям нового акта, якщо інше не передбачено самим цим актом, автоматично скасовується однопредметний акт, який діяв у часі раніше, тобто діє правило *Lex posterior derogat priori* – «наступний закон скасовує попередній».

Суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного суду Ян Берназюк із зазначеної проблематики доходить наступних висновків, що для визначення дії норматив-

но-правового акта у часі та, відповідно, для з'ясування того, чи поширюється його юридична сила на конкретні правовідносини, необхідно встановити: 1) момент набуття чинності нормативно-правового акта; 2) наявність або відсутність у новоприйнятому нормативно-правовому акті порядку та строків набрання ним чинності в цілому та/або окремих його положень, а також особливості застосування нормативно-правового акта у певний період часу (як правило, це визначається у «Перехідних положеннях»); 3) момент виникнення та закінчення правовідносин, на регулювання яких спрямована дія акта; 4) чи був чинним на момент виникнення та закінчення правовідносин нормативно-правовий акт; 5) чи містить нормативно-правовий акт положення, які скасовують або пом'якшують відповідальність особи.

У судовій практиці сформульовано ряд правових позицій стосовно застосування конституційного принципу незворотності дії закону у часі, зокрема: 1) реалізація права особи має здійснюватися за нормами, чинними на момент вираження волевиявлення такої особи у формі конкретних дій (звернення до суб'єкта владних повноважень тощо); 2) право не може існувати на майбутнє; нереалізовані права (неотримана пільга, неоформлений статус тощо) особи не накопичуються протягом дії закону, який в подальшому втратив чинність або був змінений; 3) не можна позбавити особу набутого статусу, але можна, виключно шляхом прийняття закону та з безумовним дотриманням принципу верховенства права та його основних елементів, змінити механізм використання такого статусу (механізм реалізації права), в тому числі зменшити розмір фінансових виплат/пільг, обмежити право особи на перерахунок певних соціальних виплат тощо; 4) розпочатий процес реалізації права, за загальним правилом, повинен бути завершений за чинним на момент початку такого процесу законом; 5) рішення, дії чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень, за загальним правилом, не можна визнати неправомірними, якщо вони ґрунтуються на законі, чинному на момент прийняття рішення цим суб'єктом.

Особливістю дії у часі норм процесуального права є те, що така дія має негайний характер, і це означає обов'язок застосування норми, яка була чинною на момент здійснення відповідної процесуальної дії (більш пізня норма процесуального права скасовує дію попередньої норми, яка регулює ті самі відносини). При цьому, суд повинен враховувати загальні вимоги процесуального закону, згідно з якими при зміні правил процесу забороняється встановлювати нові обов'язки, скасовувати чи звужувати процесуального права, належні учасникам судового провадження, чи обмежувати [8]

Наведений матеріал яскраво свідчить про різні підходи у набранні чинності та порядку дії актів твердого права та м'якого права. Акти м'якого права, на відмінність від актів твердого права:

- 1) набувають обов'язковості для сторін лише за їх бажанням;
- 2) представлені не зобов'язуючими угодами та домовленостями сторін або статутом об'єднання;
- 3) сторони відносин можуть у будь-який момент відмовитися від виконання правил;
- 4) набувають чинності для сторони з моменту самозобов'язання особи відносин м'якого права;
- 5) не вказують на негативні наслідки у випадку односторонньої відмови сторони від виконання правил, які встановлюються актом;
- 6) не можуть бути використані судами для вирішення спорів;
- 7) норми, які містять в них, не забезпечені примусовою силою права та інше.

Висновки. Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що акти м'якого права не можливо ототожнювати з політичними домовленостями та публічними обіцянками політичних лідерів на підставі різності об'єктів та природи суспільних відносин, відсутності однакових процедур самозобов'язання та різним наслідкам недотримання прийнятих зобов'язань (політичних чи юридичних)

Виходячи з проведеного дослідження, можливо дійти до висновку, що м'яке право являється зовнішнім виразом приписів непрямой дії, які мають значення не тільки у галузі міжнародної діяльності суб'єктів публічного права, але й мають беззаперечний опосередко-

ваний нормативний вплив на відносини в Україні. Акти м'якого права мають свої особливості у порядку набуття чинності, дії та відмови від виконання. Подальші наукові пошуки у галузі даного напрямку є перспективними та будуть сприяти вдосконаленню моделей правового регулювання широкого спектру суспільних відносин.

Список використаних джерел:

1. Макаренко О. Ю «М'яке право» у системі міжнародного права: доктринально-аналітичний аспект: режим електронного доступу: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/215/Makarenko_myake_pravo.pdf;jsessionid=0DAAED4B1A1D55F8E28F15E350580771?sequence=1
2. Verfasst von Annika Lintz. Soft Law vs. Hard Law – Verträge im Völkerrecht Bedeutung, Unterschiede und Wirkungskraft <https://www.talentrocket.de/karrieremagazin/details/soft-law-vs-hard-law>
3. European Center for constitutional and human right <https://www.ecchr.eu/en/glossary/hard-law-soft-law/>
4. Guzman, Andrew T. and Meyer, Timothy L. (2009) "International Common Law: The Soft Law of International Tribunals," Chicago Journal of International Law: Vol. 9: No. 2, Article 7. Available at: <https://chicagounbound.uchicago.edu/cjil/vol9/iss2/7>
5. Kenneth W. Abbott and Duncan Snidal, Hard and Soft Law in International Governance, 54 Ind Org 421, 422 (2000)
6. M. Virally, La distinction entre textes internationaux ayant une portée juridique dans les relations mutuelles entre leurs auteurs et textes que en sont dépourvus, Annuaire Institut de Droit International 1983, 328, 335f.
7. Шалінська І.В. Акти «м'якого права»: поняття та значення у міжнародному правопорядку: режим електронного доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39605/17-Shalinska.pdf?sequence=1>
8. Ян Берназюк. Дія закону у часі: особливості правозастосовної практики Верховного Суду (на прикладі вирішення публічно-правових спорів) їх використання. // «Судебно-юридическая газета». 2020. 23 червня// URL: <https://bit.ly/3fNyykn>

